

ȘTIUTORII

DE ACELAȘI AUTOR

- Faruri, vitrine, fotografii*, poeme, Cartea Românească, București, 1980
Poeme de amor, Cartea Românească, București, 1983
Totul, poeme, Cartea Românească, București, 1985
Visul (în edițiile următoare *Nostalgia*), povestiri, Cartea Românească, București, 1989; Humanitas, București, 1993
Levantul, poem epic, Cartea Românească, București, 1990; Humanitas, București, 1998
Visul chimeric, studiu critic, Litera, București, 1991; Humanitas, București, 2011
Travești, roman, Humanitas, București, 1994; a devenit roman grafic în limba franceză
Dragoste, poeme, Humanitas, București, 1994
Orbitor. Aripa stângă, roman, Humanitas, București, 1996
Dublu CD, poeme, Humanitas, București, 1998
Postmodernismul românesc, studiu critic, Humanitas, București, 1999
Jurnal I, Humanitas, București, 2001
Orbitor. Corpul, roman, Humanitas, București, 2002
Enciclopedia zmeilor, carte pentru copii, Humanitas, București, 2002
Pururi tânăr, înfășurat în pixeli, publicistică, Humanitas, București, 2003
Parfumul aspru al ficțiunii, audiobook, Humanitas, București, 2003
Plurivers vol. I și II, poeme, Humanitas, București, 2003
Cincizeci de sonete, poeme, Brumar, Timișoara, 2003
De ce iubim femeile, povestiri și audiobook, Humanitas, București, 2004
Baroane!, publicistică, Humanitas, București, 2005
Jurnal II, Humanitas, București, 2005
Orbitor. Aripa dreaptă, roman, Humanitas, București, 2007
Dublu album, poeme, Humanitas, București, 2009
Nimic, poeme, Humanitas, București, 2010
Frumoasele străine, povestiri, Humanitas, București, 2010
Zen. Jurnal 2004–2010, Humanitas, București, 2011
Ochiul căprui al dragostei noastre, publicistică și proză, Humanitas, București, 2012
Fata de la marginea vieții, povestiri alese, Humanitas, București, 2014
Poezia, Humanitas, București, 2015
Solenoid, roman, Humanitas, București, 2015
Peisaj după isterie, publicistică, Humanitas, București, 2017
- Cărțile lui Mircea Cărtărescu au fost traduse în 22 de limbi și au fost premiate de Academia Română, Uniunea Scriitorilor din România și din Republica Moldova, Ministerul Culturii, ASPRO, Asociația Scriitorilor din București, Asociația Editorilor din România. Romanul *Nostalgia* a primit în 2005 Premiul literar „Giuseppe Acerbi”, Castel Goffredo, Italia. De asemenea, autorul a primit Premiul internațional pentru literatură de la Vilenica, 2011; Premiul internațional pentru literatură, Berlin, 2012; Premiul internațional pentru poezie Novi Sad, 2013; Premiul internațional Spycher-Leuk, Elveția, 2013; Premiul La tormenta en un vaso, Spania, 2014; Premiul Euskadi de Plata, San Sebastián, 2014; Premiul cărții pentru înțelegere europeană al orașului Leipzig, 2015; Premiul de stat al Austriei pentru literatură europeană, 2015.

**MIRCEA
CĂRTĂRESCU
ȘTIUTORII**
TREI POVESTIRI DIN
ORBITOR

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Iuliana Glăvan
DTP: Florina Vasiliu, Dan Dulgheru

Tipărit la Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2017

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cărtărescu, Mircea
Știutorii: trei povestiri din Orbitor / Mircea Cărtărescu –
București: Humanitas, 2017
ISBN 978-973-50-5906-4
821.135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021/311 23 30

Argument

Soarta cărților cu un număr foarte mare de pagini e adesea tristă: puțini cititori ajung să le străbată în întregime. Dacă sunt frecvent citate, ele sunt cu mult mai puțin citite. Și dacă acest fapt a fost întotdeauna valabil, el este cu atât mai mult astăzi, când obișnuința lecturii de cursă lungă pare să se fi erodat considerabil. E păcat, pentru că sunt lucruri care nu pot fi spuse, după cum ne reamintea T.S. Eliot, decât într-un număr foarte mare de pagini. Lungimea unei cărți nu e arbitrară, ci e, într-un fel, o figură de stil. Ea funcționează ca o cutie de rezonanță: într-un fel sună vioara, în alt fel violoncelul.

Volumul *Știutorii*, pe care-l dăruiesc acum cititorilor cu vechiul și prețiosul sprijin al Editurii Humanitas, ar vrea să spargă gheața pentru cei ce nu îndrăznesc încă să se apuce de o carte atât de vastă cum este trilogia *Orbitor*, deși poate o au de mult în biblioteca de acasă. Nu e ușoară decizia de a începe o carte de aproape o mie cinci sute de pagini foarte intense, care-ar putea ocupa câteva luni din puținul timp liber al omului de azi.

Am ales, de aceea, din fiecare volum al trilogiei, câte-o povestire semi-independentă, ca eșantion reprezentativ

pentru întreaga scriere, ca „appetizer“ și ca „teaser“, într-un fel, pentru *Orbitor*. Din cele peste 40 de povești intersectate în construcția tridimensională a acestei cărți am selectat trei nuclee narative pe care le-am socotit deopotrivă foarte importante și foarte poetice, capabile, poate, să stârnească interesul chiar și izolate din enormul lor context: episodul trecerii Dunării de către clanul Badislavilor, spectacolul de circ la care asistă copilul Mircea într-o vară de neuitat și povestea contelui Witold Csartarowsky și-a nunții sale mistice petrecute în fantasticul decor al lacului Como.

Nu-mi rămâne decât să doresc cititorilor o lectură multumitoare.

BADISLAVII

Sirul de sănii fără zurgălăi, trase de căluți cu coame înfășurate, cu copitele înfășurate în fâșii de piele, ducea spre mântuire tot clanul Badislavilor, cu voinici, vâji, prunci și muieri, cu grâu, cu hălci de carne de porc înfundate-n untură, cu veșminte, cu icoane și cu patrafirele popii, care, îmbrăcat ca un țăran oarecare, șfichiuia din timp în timp crupa cafenie-lucioasă a iepei ce se zbătea grațios în hamuri în fața lui. Iapa îl plesnea și ea peste obraz cu coada aurie și aspră, vădindu-și între crupe născătoarea neagră ca smoala. Înainte nu se vedea nici un drum, doar câmpul ce ducea spre Dunăre și spre scăpare, acoperit de zăpadă până la pieptul cailor. Crânguri de pădure tânără și rară, cu nuiielele încremenite în aerul înghețat, ca desenate pe aer cu un tuș sepia, erau lăsate-n urmă de-o parte și de alta. Ciorile, ca niște frunze negre, migrau de pe un copac pe altul, scuturând zăpada de pe crengi. Soarele de aur topit împingea umbre străvezii în urma săniilor și desena copaci subțiri pe valurile de zăpadă, ieșiți din aceeași rădăcină cu cei verticali, dar mai alungiți parcă și mai rămuroși. În cele șapte sănii se-ngrămădisă rămășița satului carbonizat și fumegând, plin pe ulițe și-n bordeie de trupuri

moarte, încercate de lupi și vulpi. În acel an cumplit nu fuseseră turcii urgia, nici viscolul înțețitor de flăcări, nici arvaniții stăpânirii. Dacă ai fi ntrebat vreuna dintre muierile cu salbe de bănuți la gât și cu maramे în jurul fețelor urâte, de bulgăroaice, cu disperare și tembelism în ochii limpezi ca de capre, ea s-ar fi ncruntat și s-ar fi crucit, dar nu ți-ar fi răspuns, pentru că toți nu mai voiau decât să uite. Între șubele lor, în fundul sâniei, se înghesuiau copiii și câte un cățel negru, tremurând din șolduri ca apucat. Își aminteau doar cătunul izolat de lume, într-o văioagă a munților Rodopi, înconjurat de steiuri de bazalt, cu doar o strungă prin piatră, dând spre pășuni înflorite până la marginea vederii și spre rodnice grădini de zarzavat. Satul era ținut la un loc de rudenii complicate, toți erau veri și cumetri, toți trăiau în frica lui Dumnezeu în jurul bisericeștii fără turlă din miezul cătunului. Verile munceau aplecați pe aracii de roșii și pe straturile de ardei gras, iar țâncii se duceau cu vacile la păscut și acolo făceau lanțuri nesfârșite din cozi de păpădie sau se luptau cu ciomege cu moacă, frumos cojite și mpodobite. Cerul deasupra era albastru ca o floare cu petale albastru-transparente deschisă peste văioagă.

Lângă bordeie era cimitirul, înșesat de cruci mai drepte sau mai aplecate de vreme, scrise cu chirilice tremurătoare. Unele, străvechi, de piatră, erau atât de încărcate de mușchi și mâncate de licheni, încât păreau niște bureți informi, trântiți pe pământul negru, înconjurați de brândușe și de rodul-pământului. În bisericuța afumată popa îi pomenea pe toți pe cât de des cu puțință, iar lumânările

de seu de vită ardeau neconținut, afumând tavanul scund ca pe fundul unui ceaun. Colaci și colivă, orez cu lapte și prune afumate erau hrana morților, trimisă pe firul de apă al pârâului Bârzova, în bărcuțe de lemn înșesate de lumânări, la soroacele convenite. Bătrânilor satului care adormeau întru Domnul li se cânta târăgănat la ureche, în noaptea priveghiului, istorisindu-li-se faptele pribegiei care-i aștepta: cum vor trebui să se facă frați cu vidra ca să treacă apele negre, cu lupul ca să găsească drum prin pădurea deasă, cu nevăstuica gălbuie care știe calea către casa neamului, unde se va-mbrățișa cu taica și cu maica lui, toți strânși ca niște copilași în jurul Născătoarei de Dumnezeu și al Pruncului de lumină.

Acel an a fost însă anul macului. Încă din iarnă Badislavii priviseră, în palmele pline de bătători, semințele mărunte și cenușii de mac, necunoscute de ei pe atunci, aduse de o șatră care, furând și ghicind în ghioc, străbătea Balcanii. Țiganiilor vorbeau, căutându-și urșii de păduchi, despre floarea minunată care aduce visele, care face pruncii să tacă și să doarmă buștean toată noaptea, care lărgeste pupilele muierilor și le face dornice de-mpreunare. Boabele erau bune la prăjituri aromatoase, frământate cu miere, iar din măciulii mulgeai laptele sfinților, care te ducea în rai și te făcea cunoscut, încă viu, îngerilor din nori. Pentru semințe, pentru un săculeț întreg de semințe, țiganiilor au cerut patru cetere frumoase, mirosind a rășină de brad, cu strune de maș de oaie răsucit, cum unii țărani aveau meșteșug să facă. Șatra a plecat apoi pe neașteptate, topindu-se în văzduh ca și când n-ar fi fost.

Au rămas boabele de mac, ușoare ca hârtia, pe care Badislavii le-au semănat pe o fâșie întreagă de pământ negru și untos, între postatele de dovlecei și de salată. În adâncul verii s-au deschis flori cu petalele vinete, vârstate cu negru, ca niște limbi de spânzurați, pe tulpini cu frunze de un verde-albăstriu foarte palid, stropit cu var. Când petalele s-au scuturat și s-au făcut curând una cu țărâna, au rămas măciuliile mustoase de lapte, emanând o duhoare atât de dulce, că păsările nu treceau peste ogorul otrăvit, nici gândacii și lăcustele nu se-ncumetau printre tulpinile pale. Curând, măciuliile s-au făcut mari cât niște țeste de sugari, și semințele din ele au început să sune la scuturat. Muierile au intrat cu secerile în lanul până la țâțe și au retezat o zi-ntreagă la măciulii, prăpădindu-se de râs, căci le asemuiau cu mura mădularului bărbaților lor. Le-au cărat în coșuri pe prispa caselor și acolo, răsând încă, le-au stors în amurg de vлага lapților groși și au întins pe tipsii, la aer, „sămânța de țigan“, cum îi spusese în cele din urmă. În câteva zile, laptele co-văsise, se-ntărise ca brânza și apoi ca piatra. Părea o cretă săpunoasă alb-albăstrie, o crustă pe care tot muierile au pus-o-n piulițe și au fărâmat-o fin ca pulberea drumului. Au făcut colăcei și plăcinte turcești în care, între dulțețuri, miere și coji de naramză, au presărat praful vrăjit. L-au amestecat în vin și-n rachiul de pere, l-au pus în laptele cu măcăligă și în țigările de păpușoi pe care și le răsuceau singure. S-a adunat tot satul la o clacă de pomina, de parc-ar fi fost în miezul iernii, au chefuit și au spus snoave, până ce aburii macului li s-au suit la cap și toți grămadă,

de la flăcăi la moșnegi, au căzut într-o nălucire ciudată. Căci li s-a arătat un înger gol de lumină, cu țâțe de muier, dar cu rușine de bărbat, cu păr de aur împletit în mii de coșițe. Și îngerul le-a spus: „Sunteți fără păcat. Fiți ca moșul vostru Adam și moașa voastră Eva, căci ați fost iertați de păcate.“ Și toți, flăcăi și fete, gospodari și neveste, și-au scos bundele și cămeșile și s-au împreunat de-a valma, printre câini și copii, mamă cu fiu, tată cu fiică, frate cu soră, și-așa au ținut-o, cu pupilele largi cât irișii ochilor, cu o sudoare limpede și-nghețată picurându-le de pe obraji, până când toamna s-a arătat, întâi blândă ca suc de struguri, apoi aspră ca vinul negru. Flăcări și rugină s-au întins pe dealuri, pe când în vale sătucul se dărăpăna pe-ncetul și vitele zbierau de foame. Duhănind la mahorca presărată cu sămânța de țigan, gospodarii zăceau pe lavițe, neavând altă grijă decât ca buștenii să ardă în sobă. Muierile uitau de prunci, lăsându-i să orăcăie prin albi, și mergeau în sat, sulemenite și pe sfârcurile țâțelor, să mai găsească vreun voinic căruia încă nu-i simțiseră apăsarea. Dibuindu-l prin vreun hambar plin de roate de pânză de păianjen, cu gângania sătulă în mijloc, purtându-și crucea-n spinare, ele, care se măritaseră fete mari și nu-ndrăzneau să ridice ochii din pământ în fața omului lor, își suflecau acum fustele-n față, arătându-și pulpele groase și dâmbul păros dintre ele, și se lăsau călărite acolo, pe sacii cu grâu, în mirosul de hamuri date cu dohot.

Funigeii, la un capăt cu mărunții pui de paing, umpluseră aerul de aur, se-mpleticeau prin cârceii de viță, prin aracii grădinii și erau mânați apoi spre marginea satului,

acolo unde bătrânul cimitir se însorea ca o broască râioasă la ultimele zile ale lui Brumar. Acolo brațele crucilor îi opreau în număr atât de mare, încât curând întregul cimitir era îmbrăcat în dantelă de ață de mătase. Sub țărână, în căsuțele lor strâmte de brad, morții flămâziseră. De patruzeci de zile nu mai fuseseră pomeniți în biserică, unde preotul bătrân ședea și plângea între icoane ca un navigator într-o corabie șubredă, de tot atâtea zile colacii și coliva și orezul cu lapte nu mai veniseră de la neamurile cele vii. Însăpăimântați că vor muri a doua oară de foame și uitare, morții începură să se foiască, stârnind un amenințător vuiet subpământean. Clănțănindu-și danturile puternice, au început să rupă scândurile buretoase, pline de larve-nchistate de cărăbuși, să sape cu labele lor ca de cârtiță tunele de la unii la alții, să țină sfat câte doi, câte trei și-n cele din urmă toți deodată, satul de dedesubt, înghesuși într-o hrubă străbătută de rădăcini, de unde sicriile, deasupra țeștelor, se zăreau luminând ca niște cutiute de cristal. Trei sute de morți, slăbiți de post îndelungat, dar însuflețiți de o mânie doar celor răposați cunoscută, își ciocneau acolo ciupercile livide ale țeștelor și își foșneau veșmintele înnegrite, țineau cuvântări lungi și sălbaticе și își holbau orbitele goale, pline de viermi, unii la alții. Și la-nceputul iernii, de ziua sfinților mucenici Mina, Ermo ghen și Eugraf, pe la scăpătat, o oaste putredă, pleșuvă și rânjită și-a croit drum către lumea albă. Erau morți bătrâni, cu oasele galbene ca ale vitelor, care nu mai știuseră să-și numere bine ciolanele, așa că-și lăsaseră fie niscai degete, fie falca de jos în străvechiul copârșeu, erau și morți

mai tineri, încă-nfășurați în cămeșoaie, încă păstrând pe fețe și pe trunchi vițe de carne uscată ca pastrama, erau muieri cu fluturile șoldului lățit de nașteri și cu colivia coastelor înfășurată-n plete asemenea cănepei nemelițate, erau prunci de câțiva ani, covârșiți de greutatea țeștelor prea mari pentru stârvul firav, erau hoituri de câini și pisici, împuțite, ridicate și ele de suflul mării mâinii și-nsoțind oștirea de pe lături. Duhoarea otrăvită se-nvârtejea ca un fum verde deasupra, suind către primele stele. Ajunși între case, se risipiră fiecare pe la neamurile lui, și carnagiul înspăimântător începu, în urletele deznădăjduite ale câinilor din ogrăzi. Strigoii năvăleau în tinde, apoi în odăi, unde, sub ochii femeilor ce credeau că visează, smulgeau pruncii-nfășați din leagăne și rupeau cu poftă din carnea lor fragedă, mânjind podeaua de lut cu un sânge subțire. Se dădeau la muieri, le-ncălecau pe lavite și le pătrundeau cu viermele negru, ihtifalic, ce li se-ntărătase prima oară după atâta amar de vreme. Îi încolțeau pe flăcăi în hambare, se fereau cu măiestrie de loviturile deznădăjduite de furcă și-i apucau în cele din urmă de chica făcută măciucă, le smulgeau mâinile și picioarele ca la lăcuste și le rodeau cu dinții ceafa până la os. Murind de frică, mulți săteni trecură de partea moroilor, zdrobindu-și mai întâi nevestele și copiii, iar apoi, cu ochii sticloși și tremurând din încheieturi, sucind gâtul câinelui din bățatură și bându-i sângele negru. În noaptea aceea începu să ningă cu fulgi mari și moi, care se topeau în băltoacele stacojii de pe ulițe. Hoiturile rățăceau în zadar, din casă-n casă, după oameni vii. Îi dibuiseră pe sub paturi și după

cupatoare, îi smulseseră de-acolo nepăsători la zbieretele lor și-i făcuseră mucenici, trăgându-i în țepe și jupuindu-i, dar în târziul nopții părea a nu mai fi rămas nimeni cu viață-n el în tot satul. Atunci puseră foc la case, și cincizeci de izbe porniră deodată să fumege și să scoată limbi roșii ca balaurii din icoane. Doar bisericuța din mijlocul satului rămăsese neagră și tăcută, cu acoperișul ei drept de olane, pe care începuse să se-aștearnă, ca un chenar de argint, zăpada. În bătătura din fața bisericii, unde duminicile satul ieșea la horă, se adunară, pâlcuri-pâlcuri, morții, scurgându-se de pe toate ulițele. Căci prin toate crăpăturile din pereții bătrâni răsufăla mireasma dulce a cărnii de om viu și teafăr, răscolind poftele neamului de sub țărână. O rămășiță a satului se adunase în sfântul lăcaș, unde ședea în genunchi și, cu ochii strânși și degetele-mpreunate, treziți deodată din beția macului celui vânat, spuneau rugăciuni către Maica cea milostivă. Popa, singurul din sat care nu curvise cu puterile florii-ntunecate, își pregătea în vremea asta uneltele de război în care-și punea toată nădejdea. Îmbrăcase odăjdiile lui de mare sărbătoare, își pusese la gât lanțul de argint de care atârna, acoperindu-i tot pieptul, crucea de abanos, bătută-n bătrâne și strâmbe mărgăritare. Orânduise-n fața lui, coborându-le de pe pereți, icoanele care se vădiseră mai făcătoare de minuni. În largul bozonar din față al anteriului strecurase lăcrița de sticlă cu dintele unuia dintre cei două sute de învățați ai sfântului mucenic Nikon, comoară fără preț a bisericiței. În dreapta ținea cădelnița cu tămâie aprinsă, iar în stânga Evanghelia deschisă

5	<i>Argument</i>
7	Badislavii
39	Circul
105	Nunta